

Agnieszka Długosz
Uniwersytet Rzeszowski

Waldemar Furmanek, *Humanistyczna pedagogika pracy. Praca a jakość życia człowieka*, Wyd. Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2016, ISBN 978-83-7996-272-3, ss. 418

Praca człowieka jest ciągle aktualnym obiektem badań różnych dyscyplin naukowych. Fakt ten stanowi jeden ze wskaźników jej znaczenia dla człowieka i dla społeczeństwa. Osobowo praca człowieka jest zjawiskiem egzystencjalnym, psychologicznym, kulturowym i cywilizacyjnym. Jest szczególnym wielowymiarowym dobrem człowieka, dzięki któremu doskonali on świat i siebie (Furmanek, 2016). Jako taka jest systemicznie badana przez przedstawicieli różnych dyscyplin naukowych, w tym także przez pedagogów pracy. Szczególnie dużo uwagi pracy człowieka – i składających się na nią zjawisk – w swoich dociekaniach naukowych poświęca Waldemar Furmanek. Wykaz publikacji tego Autora dotyczący omawianego problemu jest znaczący. Na szczególną uwagę zasługują monografie z serii *Humanistycznej pedagogiki pracy*. Są to kolejno: *Praca człowieka z aksjologicznego punktu widzenia* (2013b); *Praca człowieka w cywilizacji informacyjnej* (2014); *Sytuacje trudne w pracy człowieka* (2015), *Wartości w pedagogice. Praca człowieka jako kategoria współczesnej pedagogiki* (2007).

W niniejszym opracowaniu przedstawię własne refleksje związane z lekturą książki Waldemara Furmanka *Humanistyczna pedagogika pracy. Praca a jakość życia człowieka* (2016).

W rozwijanej w ostatnich dwudziestu latach humanistycznej pedagogice pracy opiera się analiza na innych paradygmatach, w tym na prymacie człowieka nad pracą i innymi zjawiskami z nią związanymi (Furmanek, 2013b). Ten nowy ogląd funkcji pracy w kulturze, cywilizacji i życiu każdego człowieka nakłada się na systematycznie i dynamicznie zmieniającą się pracę człowieka, jej cele, treści, formy organizacji i zakres

jej instrumentalizacji. Mówimy o nowej pracy człowieka świadczonej w społeczeństwie wiedzy (Furmanek, 2014).

Niebagatelnym faktem jest to, że w badaniach nad człowiekiem, jego tożsamością merytoryczną i aksjologiczną współcześnie uzyskano wyniki, które upoważniają do stwierdzenia, że *na nowo odkryto człowieka*. Przyjęcie, iż jest on osobą, bytem szczególnym, obdarzonym takimi właściwościami jak: godność, zdolność do autorefleksji i samostanowienia, systematyczne stawianie się, transgresja, wolność i odpowiedzialność sprawia, że w systemie człowiek – praca ma on szansę urzeczywistnienia tego, kim jest. To dzięki pracy człowiek doskonali siebie i świat. Taki model odsyła nas jednocześnie do dzieła Karola Wojtyły *Osoba i czyn* (1985). To zaś rozszerza horyzonty badawcze pedagogiki pracy. Chcąc bowiem zrozumieć istotę fenomenu ludzkiej pracy, trzeba przyjąć pewne rozumienie człowieka – osoby, która jest *twórcą* pracy. Sama zaś praca jest dla tejże osoby terenem uzewnętrzniania systemu preferowanych przez niego wartości. Jednocześnie, takie ujęcie zagadnienia generuje nowy zbiór problemów ważnych dla wychowania ku wartościom pracy i dla humanistycznej pedagogiki pracy.

W monografii *Humanistyczna pedagogika pracy. Praca a jakość życia człowieka* Waldemar Furmanek podejmuje kolejny krok w systemowej prezentacji najważniejszych problemów badań współczesnej humanistycznej pedagogiki pracy. Treść kolejnych tomów cyklu prac ukazuje nową siatkę problemów badań humanistycznej pedagogiki pracy. Nie oznacza to jednak rezygnacji z dotychczasowych obszarów badań nakreślonych przez twórcę pedagogiki pracy – Tadeusza Nowackiego. Warto zauważyć, iż wcześniejsze opracowania W. Furmanka, należące do cyklu monografii *Humanistyczna pedagogika pracy*, dotyczyły: charakterystyki dyscypliny naukowej (2013a); współczesności jako obiektu badań (2014). Z wcześniejszych prac przypomnieć należy: *Z teorii edukacji zawodowej* (1998), *Podstawy edukacji zawodowej* (2000), *Zarys humanistycznej teorii pracy* (2006).

Wydana przez Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego monografia – *Humanistyczna pedagogika pracy. Praca a jakość życia człowieka* – jest więc kolejną z kilku poświęconych problematyce humanistycznej pedagogiki pracy. W jakich relacjach pozostaje jej treść do monografii wcześniej wydanych? W prezentowanej monografii uwagę Autor koncentruje na fundamentalnej misji pracy człowieka, jaką jest zmiana jakości życia człowieka.

Warto postawić dwa ważne pytania: 1) czy problematyka jakości życia człowieka należy do systemu problemów badań podejmowanych przez pedagogikę pracy? 2) jak Autor interpretuje to podstawowe dla monografii pojęcie? Odpowiedzi na powyższe pytania pozwolą na dokonanie szerszej refleksji wartościującej tej książki.

Jakość życia w ostatnich latach wzbudza duże zainteresowanie przedstawicieli wielu nauk (w tym także nauk medycznych). Ta wielość punktów widzenia na omawiane pojęcie pozwala na komplementarne jej ujmowanie i ukazuje szeroką perspektywę interdyscyplinarną prezentowaną przez jego treść. Termin *jakość życia* posiada wiele wymiarów: filozoficzny, psychologiczny, społeczny, medyczny, ekonomiczny, kulturowy, techniczny, itp. Autor omawianej monografii wskazuje na potrzebę interpretacji pedagogicznej tej kategorii, w tym szczególnie ważnego jej miejsca w pedagogice pracy.

Jakość życia w ujęciu systemowym, jakie wykorzystuje W. Furmanek, pozostaje w ścisłych relacjach do pojęć *jakość świata* i *jakość człowieka*. Ta triada kategorii wyraźnie ukazuje pola koniecznej penetracji naukowej. Jakość człowieka, kategoria najtrud-

niejsza i najważniejsza, jest obiektem zainteresowań nauk pedagogicznych. Misją ich bowiem jest takie wspomaganie człowieka w jego procesach rozwojowych, aby osiągnął on niezbędny poziom gotowości do realizacji oczekujących go zadań życiowych i zawodowych. W pedagogice pracy mówimy zaś o gotowości do podejmowania pracy. I tutaj napotykaśmy szereg trudności. Jak modelować procesy wychowania człowieka, aby zadania wynikające z misji pedagogiki pracy zrealizować? Jakie instrumentarium należy włączyć do postulowanych działań pedagogicznych? Czy praca człowieka może być w tym zakresie wykorzystana? Są to pytania podstawowe dla pedagogiki pracy. W tle tych uwag wstępnych znajdują się dwie sprawy. Wiążą się one z kategorią *praca człowieka*. Czymże ona jest? Jak należy ją rozumieć? Kim jest jej sprawca i podmiot – człowiek pracujący? Na te pytania znajdujemy odpowiedź w treściach wcześniej wydanych monografii.

Kategoria *jakość życia* to pojęcie interdyscyplinarne, łączące wiele dziedzin życia człowieka, które Autor monografii przedstawia w sposób bardzo wnikliwy. Książka składa się z dwóch części, a każda z nich z 7 rozdziałów, które tworzą spójną i wzajemnie powiązaną treść.

Część pierwsza, zatytułowana *Doskonalenie jakości życia konstytutywnym celem pracy człowieka*, składa się z 7 rozdziałów, w których Autor analizą objął najważniejsze kwestie związane ze współczesnym rozumieniem pojęcia *jakość życia*. W dwóch pierwszych rozdziałach Autor przedstawił różnorodność badań nad jakością życia prowadzonych dotychczas przez badaczy różnych dyscyplin naukowych (filozofii, antropologii, socjologii, ekonomii, aksjologii, psychologii, pedagogiki) oraz wielość definicji jakości życia (definicje: implikacyjne, operacyjne, aksjologiczne, według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), projektujące). Najogólniej można powiedzieć, iż te interpretacje ukazują ilościowe widzenie zjawisk składających się na jakość życia.

W czterech kolejnych rozdziałach Autor dopełnia analizę pojęcia *jakość życia*. Owym dopełnieniem jest interpretacja tej kategorii, jaką preferuje psychologia pozytywna. Poddając analizie kolejne pojęcia: *dobrobyt, dobre życie, dobrostan, szczęście, zadowolenie, satysfakcja* Autor wprowadza czytelnika w nowe pola penetracji naukowych. Są to propozycje godne zauważenia i podkreślenia. Wprowadzają bowiem punkt widzenia personalizmu do problematyki pedagogiki pracy. Z takiego zaś układu problemów wynika potrzeba zainteresowania się pedagogów pracy problemami aksjologii pracującego człowieka i pozbawionego pracy człowieka, widzianym przez pryzmat samej aksjologii pracy i bezrobocia.

Dlatego też w ostatnim – VII rozdziale książki – przedstawione zostały niektóre trudności metodologiczne badań jakości życia.

W części drugiej zatytułowanej *Człowiek w problematyce jakości życia* Autor nawiązuje do metateoretycznej interpretacji pracy osoby ludzkiej widzianej z perspektywy aksjologicznej. Treść tej części monografii wychodzi naprzeciw wcześniej zgłoszonemu postulatowi takiego kierunku analizy. W. Furmanek przyjmuje, że praca jest szczególnie egzystencjonalnie ważną wartością w życiu człowieka, dzięki której powstają inne wartości i funkcjonuje cała przestrzeń aksjologiczna. Autor zadaje pytania: „Na ile podejmowana i realizowana praca zmienia człowieka? Na ile sens pracy ludzkiej wpisany jest w sens życia człowieka? Jak rozumienie sensu życia i sensu realizowanej pracy wpływa na poczucie jakości życia?” Warto zauważyć, iż w tych fragmentach monografii Autor odwołuje się do swoich wcześniej opublikowanych opracowań, w tym także artykułów.

Aby udzielić odpowiedzi na te pytania, człowiek musi zrozumieć swoją wielkość i odpowiedzieć sobie na pytanie: „Kim jestem? Jaki jestem? Dokąd i dlaczego tam zmierzam?”

W omawianej monografii Autor przyjmuje prymat człowieka nad pracą, ekonomią czy innymi zjawiskami życia. To paradygmat podstawowy dla całej problematyki humanistycznej pedagogiki pracy.

Potrzeba odkrycia sensu życia (jakże ważny cel wychowania!) wynika z naszego człowieczeństwa, z ogólnej sytuacji egzystencjalnej człowieka żyjącego w dynamicznie zmieniającej się cywilizacji (Furmanek, 2016). Zdaniem Kazimierza Obuchowskiego (1983), sens życia jest potrzebą dojrzałego człowieka. Jej znaczenie wyraża się w tym, że bez utworzenia własnej koncepcji życia, w której może on się pozytywnie spełniać do końca istnienia nie jest możliwy rozwój jego osobowości. Odnalezienie i wyeksponowanie, a przez to zrozumienie wartości pracy ludzkiej, wpisanie jej w sens życia może na tyle rozbudować przestrzeń aksjologiczną, że kategorie w niej ujęte będą wyznaczały styl życia wartościowego, staną się niezbędne dla utrwalenia poczucia sensu istnienia (Furmanek, 2016).

Odkrywanie sensu życia, a także sensu pracy, to procesy wielowymiarowe, zdeteminowane różnymi czynnikami. Szczegółową analizę możemy odnaleźć w rozdziałach II, III i IV. Są to analizy szczególnie godne uwagi pedagogów. Wskaźnikiem i wyznacznikiem empirycznym sensu życia człowieka są konstruowane przez niego i dla niego plany życiowe. Zagadnienie planów życiowych i zawodowych, aspiracji życiowych, wyniki badań CBOS na temat aspiracji Polaków (2010), Autor poddał analizie w rozdziale V.

Zdaniem W. Furmanka „stosunek do pracy jest stosunkiem do wartości” (2016, s. 317), co Autor analizuje w kolejnym – VI rozdziale. W ostatnim rozdziale odnajdujemy wielowymiarową charakterystykę stylu życia, który koreluje ze stylem pracy i stosunkiem człowieka do pracy oraz krótką charakterystykę stylów życia osób pozostających bez pracy (nie z własnej woli).

Prezentowana monografia zasługuje na najwyższe uznanie ze względu na istotny wkład w rozwój humanistycznej pedagogiki pracy. Podjęta problematyka jakości pracy została poddana szczegółowej analizie z wykorzystaniem kryteriów dobrej pracy prezentowanych już w *Zarysie humanistycznej teorii pracy*.

Wielką zaletą monografii jest przejrzystość terminologiczna i struktura całości. Treść poszczególnych rozdziałów jest bardzo dokładnie przedstawiona. Dodatkową zaletą jest zamieszczony „wstęp” do każdego rozdziału, w którym Autor zwraca uwagę na potrzebę analizy podjętego problemu przez pedagogów pracy oraz zakończenie każdego rozdziału „podsumowaniem”, którego celem jest wskazanie znaczenia i miejsca omawianej problematyki w humanistycznej pedagogice pracy.

Dzięki wielkiej staranności i wnikliwości Autora czytelnik ma możliwość zapoznania się z podstawowymi pracami naukowymi dotyczącymi pracy człowieka oraz jakości życia, co ma odzwierciedlenie w objętości pracy oraz liczbie przypisów. Na pewno prezentowana monografia jest cenna i warto ją polecić wszystkim osobom zainteresowanym problemami człowieka, a przede wszystkim osobom studiującym pedagogikę. Dla badaczy zajmujących się zagadnieniami pedagogiki pracy monografia ta będzie zapewne podstawą do podjęcia dyskusji i refleksji naukowej.

Życzyć należy Autorowi dużo siły i wytrwałości w opracowaniu kolejnych tomów omawianego cyklu, w tym tego, który ukaże w nowym świetle wychowanie ku wartościom pracy w polskim systemie edukacji.

Literatura przedmiotu

- CBOS. (2010). *Raport z badań: Cele i dążenia życiowe Polaków*.
- Furmanek, W. (2000). *Podstawy edukacji zawodowej*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Furmanek, W. (2006). *Zarys humanistycznej teorii pracy*. Warszawa: Wydawnictwo Instytutu Badań Edukacyjnych.
- Furmanek, W. (red.) (2007). *Praca człowieka jako kategoria współczesnej pedagogiki*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Furmanek, W. (2013a). *Humanistyczna pedagogika pracy. Charakterystyka dyscypliny naukowej*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Furmanek, W. (2013b). *Humanistyczna pedagogika pracy. Praca człowieka (z aksjologicznego punktu widzenia)*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Furmanek, W. (2014). *Humanistyczna pedagogika pracy. Praca człowieka w cywilizacji informacyjnej*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Furmanek, W. (2015). *Humanistyczna pedagogika pracy. Sytuacje trudne w pracy człowieka*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Furmanek, W. (2016). *Humanistyczna pedagogika pracy. Praca a jakość życia człowieka*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Obuchowski, K. (1983). *Psychologia dążeń ludzkich*. Warszawa: PWN.
- Wojtyła, K. (1985). *Osoba i czyn*. Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne.